

ŠPANIJA

OSNOVNI PODATKI

URADNO IME: Kraljevina Španija

OBLIKA VLADAVINE: Ustavna monarhija

GLAVNO MESTO: Madrid

POVRŠINA: 504.782 km²

PREBIVALSTVO (ocena 2014): 46.507.760

JEZIK: španščina

PRIZNANI REGIONALNI JEZIKI: aranščina, baskovščina,
katalanščina, galicijščina

VERA: katoliška

DENARNA ENOTA - VALUTA: EVRO

LEGA

Kraljevina Španija je obmorska država na jugozahodu Evrope. Uvrščamo jo k južni Evropi. Leži na Iberskem polotoku, ki si ga deli skupaj s Portugalsko na zahodu in Gibraltarjem na jugu. Na severovzhodu preko gorske verige Pireneji meji s Francijo in z žepno državico Andoro. Oblivata jo atlantski ocean in sredozemsko morje. Ne obsega samo ozemlja na Pirenejskem polotoku, ampak tudi Kanarske otoke v Atlantskem oceanu in Baleare v Sredozemskem morju, poleg tega pa vključuje tudi dve svobodni mesti ali enklavi Ceuta in Menilla v severni Afriki.

ZGODOVINA

OD PRAZGODOVINE DO RIMLJANOV

Španija je bila naseljena že v Paleolitiku, priče so zanimive skalne risbe v El Castillo in v Altamiri ter iz dolmenov in menhirov v Andaluziji in Asturijah. Prvi znani naseljenci so bili Iberci, ki kasneje so se združili s Kelti pod imenom Keltiberi. Med 11. in 2. stoletjem pred Kristusom so sredozemsko obalo kolonizirali Feničani, Grki in Kartažani. Te kolonije so se kasneje spremenile v rimljanska mesta in tako je Španija postala rimska pokrajina.

VLADOVANJE ARABSKE OBLASTI in „REKONKVISTA“

Leta 711 so v Španijo prišli Arabci, prej pa so tukaj vladali Vizigoti. Arabci so Španiji pustili veliko kulturno dediščino, vladali so razsvetljeno in strpno. Po letu 1000 so krščanske kraljevine začele tako imenovano „rekonkvisto“ - osvajanje na dežele pod arabsko oblastjo in jih razdelile na dve kraljestvi: kraljestvo Kastilija in kraljestvo Aragonija. Arabci so bili primorani se zateči v Granado, ki v 13. in 14. stoletju so doživljali višek.

ŠPANSKE KOLONIZACIJE

Padec kraljestva Granade in združitev dveh kraljevin leta 1479 sta omogočili Španiji, da postane močna evropska sila. Zaradi Krištofa Kolumba, ki je leta 1492 odkril Ameriko so „conquistadores“ lahko šli v Ameriko in tam kolonizirali ozemlja s katerih so v Španijo prinesli dragocene zaklade. Tako imenovana „zlata stoletja Španije“ (16. in 17. stoletje) so prinesla mnogo kulture in umetnosti. Ker so potrošili mnogo denarja za te dejavnosti je država padla v krizo 16. stoletja.

LETA KRIZE

Leta 1713 po sececijski vojni je prišla na oblast družina Burbone, vladal je Filip V. Stoletje kasneje je Španija zgubila ameriške kolonije, te so postale samostojne države. Po kratkem vladanju Jožefa Bonaparte, brata Napoleona, se je začelo obdobje politične nestalnosti. Proti koncu 19. stoletja so se razširile socialistične misli in se začela prva socialistična gibanja v Kataloniji in v baskovskih pokrajinah.

FRANKOVSKA DIKTATURA

Po prvi svetovni vojni, v kateri je Španija ostala nevtralna, je kralj Alfonso XII v letih 1929-30 zaupal diktatorialne moči generalu Miguelu Primo de Rivera. Po enem letu je ljudski pritisk pripomogel, da je kralj odstopil z države in tako je Španija postala republika le za 5 let. Med temi leti so napisali tudi novo ustavna vojna. General Francisco Franco je vodil vojsko proti socialistom in civilistom ter leta 1939 je spremenil republiko v fašistično diktaturo. Med drugo svetovno vojno je Španija ostao. Leta 1936 je na volitvah zmagala ljudska fronta in po tej zmagi se je začela civilna nevtralna.

POVRATEK K DEMOKRACIJI

Po 40-letni diktaturi in po smrti Francisca Franca leta 1975 je Španija postala ustavna monarhija pod vodstvom kralja Juana Carlosa z Burbone; dve leti kasneje so se odvijale demokratične volitve. Po vojni največji problemi v politiki so bili vezani na neodvisnost baskovskih pokrajin. ETA (nacionalistična stranka) je priznala odgovornost nad mnogimi terorističnimi napadi in poleg razglasovanja miru leta 1998 ni še odstranila orožja. V letih 80 in 90 19. stoletja je Španija ekonomsko narasla in zaradi tega se je vključila v prvo skupino članov EU.

Slika z Altamire

NARAVNO GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Čeprav je Španija znana po obalah, je druga najbolj gorata država v Evropi, takoj za Švico. Osrednja visoka planota je Meseta, ki je nastala s hercinsko orogenezo in je prepredena s številnimi rečnimi nižinami. Meseto deli Kastiljsko pogorje na severno in južno Kastilijo. Španijo obdajajo mladonagubana gorstva: na severu so Pireneji in Kantabrijsko gorovje, na jugu pa Betijsko gorovje s Sierra Nevada in Sierra Morena. Najvišji vrh v državi je Pico de Teide (3716 m), to je

ugasnjen vulkan na otoku Tenerife na Kanarskih otokih. Nižine ob Atlantskem oceanu in Sredozemskem morju so ozke. Na jugovzhodu je Aragonsko nižavje, na jugu pa Andaluzijsko nižavje. Španija ima tudi dva otočja, ta so Kanarski otoki in Baleari v Sredozemskem morju. Baleari obsegajo otoke Maiorca, Minorca, Ibiza in Formentera ter še drugih 150 manjših otočkov. Glavno mesto samoupravne pokrajine v Balearih je Palma de Maiorca v istoimenskem otoku. Kanarje sestavlja sedem otokov: Tenerife, Las Palmas, Gomera, Hiero, Gran Canaria, Fuerteventura in Lanzarote.

Pico de Teide

Baleari

VODOVJE

Španske reke imajo neenakomeren tok in donos vode se spreminja glede na količino padavin, zato so malo uporabljene za namakanje in komercialna plovba je samo ob glavnih rekah. Reka Ebro izvira na Pirenejih in teče po Kataloniji, izliva se v Sredozemsko morje. V Sierrri Moreni izvira Guadalquivir, ki teče po Andaluziji in se izliva v Atlantski ocean. Druge važne reke v Španiji so Duero, Tago in Guadiana, ki se izlivajo v Atlantski ocean. V Španiji ni naravnih jezer in zato so zgradili veliko umetnih jezer za hidroelektrarne.

PODNEBJE

Na podnebje Španije vplivajo orografske ovire (Pireneji), Atlantski ocean in azorski maksimum poleti. V Španiji najdemo štiri različna podnebja, to so kontinentalno, gorsko, sredozemsko in oceansko. Kontinentalno podnebje najdemo v osrednji planoti Meseti. Zanj so značilne hladne zime in vroča poletja, padavine so predvsem pozimi. To območje poleti ozeleni, tosa zaradi močnega sonca je poleti ožgana. Gorsko podnebje najdemo na Pirenejih, v Sierrri

Nevadi in v območjih nad 2000 m, tu zime so mrzle, večkrat sneži in poletja so mila. Sredozemsko najdemo vzdolž španske sredozemske obale, na jugu v sončni Andaluziji. Zanj so značilne mile zime in izrazito suha in vroča poletja. Poleti je zelo malo padavin, zato je za kmetijstvo nujno namakanje. Oceansko podnebje najdemo na severu in zahodu Iberskega polotoka, zanj je značilno bujno travniško rastlinstvo.

PREBIVALSTVO

DRŽAVNA UREDITEV

Španija je po smrti diktatorskega generala Franca in s sprejetjem ustave leta 1978, postala ustavna monarhija. Kralj in predsednik vlade imata izvršno oblast, zakonodajno oblast ima parlament, sestavljen iz narodne skupščine in senata.

PREBIVALCI

Za Španijo je značilna litoralizacija, to je preseljevanje ljudi na obale. Tako v Španiji večina ljudi živi v obalnem pasu države, tako na severu kot na jugu. V notranjosti države se zmanjšuje število prebivalstva, saj se seli proti obali, kjer dobijo delo v turizmu. V Španiji živi okoli pol milijona tujcev, večina jih prihaja iz držav Latinske Amerike, Severne Afrike in tudi iz Evrope.

JEZIKI IN ETNIČNE SKUPINE

V Španiji živi več etničnih skupin, ki se medseboj razlikujejo za šege, navade, noše in predvsem za jezik. Uraden jezik Španije je španščina ali kastiljščina. Velika manjšina (približno 6 milijonov ljudi) na severozahodu, v Andori in v nekaterih območjih južne Francije govori katalonski jezik. Galicijščina je narečje, ki je v sorodstvu s portugalsščino in ga govorijo v Galiciji pri meji s Portugalsko. Baskovščina ali *euskara* je zelo starodaven jezik, ki ni indoevropskega izvora. Govorijo ga v Baskiji.

VERA

Najbolj razširjena vera v španiji je katoliška. Med binkošti veliko romarjev gre v El Rocío, v Andaluzijo se poklonit Materi Božji. Približno milijon ljudi pride med tem praznikom v to mesto peš, s konjem ali z vozovi, ki so tradicionalno okrašeni in pobarvani. Druga znana romarska točka v Španiji

je Santiago de Compostela.

Romanje v El Rocío

GOSPODARSTVO

Špansko gospodarstvo je zelo razvito, saj je v svetu na 8 mestu medtem, v Evropi pa na petem. V zadnjem obdobju je bila gospodarska rast ena najvišjih v Evropi. Okrog 70% trgovinske menjave je z ostalimi članicami EU. Veliko vlogo v španskem gospodarstvu imajo države Latinske Amerike, saj je Španija največji vlagatelj v nekaterih od teh držav.

Španija ima razvito industrijo, kmetijstvo, ribištvo in storitveni sektor, v katerem so najpomembnejše storitve: trgovina turizem, bančništvo in telekomunikacije. Tudi špance je zajela recesija, ki so jo uradno razglasili ob koncu leta 2008, saj je takrat gospodarska kriza prizadela gradbeni sektor, ki je veljal za motor španskega gospodarskega razcveta v zadnjih letih. Kljub temu, da je gospodarstvo zelo razvito, ima zelo visoko stopnjo brezposelnosti. Stopnja brezposelnosti je 14.8 %, s čimer se je po deležu brezposelnih znaša na prvem mestu v EU.

RUDARSTVO IN ENERGETIKA

Ker je večina površja nastala v mezo Evropi, je precej bogata z rudami. Kopljejo premog, železovo in bakrovo rudo, svinec, cink, kositer in mangan; pridobivajo živo srebro, pirit, fosfate, boksit, uran in razne soli. V kotlini Ebra je manjše nahajališče nafte, od 70. let črpajo nafto tudi pred severovzhodno obalo. Energijski viri in jedrske elektrarne pokrivajo 40 % energijskih potreb, ostalo dobijo s hidroelektrarnami. Leta 2007 so na jugu Španije odprli prvo komercialno sončno zbirno termoelektrarno.

RIBIŠTVO

Ima velik pomen tako v atlantskem oceanu kot v sredozemskem morju. Ob španski obali najdemo sardele, košarje in druge ribe. Da ima ribištvo velik pomen priča tudi podatek, da je španska ribiška flota ena izmed največjih na svetu.

KMETIJSTVO

Približno 40 % ozemlja izkoriščajo za kmetijsko obdelavo. Kmetijska posestva na severu so precej majhna, na jugu prevladujejo veleposestva z ekstenzivnim gospodarjenjem. Pridelujejo žita (pšenica, ječmen, koruza), stročnice, fige, citrusi, olive, vino, sladkorno peso, zgodnja zelenjava, mandlje, bombaž, tobak, krompir, sončnice, govedoreja, ovčereja. V EU je zelo pomembna, saj je 1 pridelovalka oljke, 3 v pridelavi vin, v pridelavi zelenjave in sadja med najbolj pomembnimi.

Zaradi velike raznolikosti naravnih dejavnikov, kot so relief, podnebje, geografska lega itd. ima zelo različne pogoje za kmetovanje. Špansko kmetijstvo se sooča s številnimi problemi kot so: majhna količina padavin zaradi lege v subtropskem pasu, erozija prsti zaradi prekomernega krčenja gozda in prekomerne pašne, slabo rodovitne prsti ter razlike med notranjostjo in obalnimi območji. Notranjost sestavlja planotast in hribovit svet s poletno sušo in redko naseljenostjo, medtem ko imajo obalna območja poleg kmetijskih tudi veliko površin namenjenih turizmu in industriji.

španske oljke

INDUSTRIJA

Razvito ima: črna in barvna metalurgija, ladjedelništvo, strojna, avtomobilska, kemična, tekstilna, živilska, tobačna, lesna, papirna, elektrotehnična. Ima zelo močno razvito avtomobilsko industrijo, se uvršča med največje svetovne izvoznice motornih vozil, vendar se je avtomobilsko industrijo v času gospodarske krize znašla v krizi. Farmacevtska in kemična sta v razvoju. Največ težke industrije najdemo na severu države, v Barceloni najdemo kemično, tekstilno industrijo ter predelavo rib, v Madridu pa najdemo kemično, kovinsko, tekstilno, avtomobilsko.

Seat, španska avtomobilsko

znamka

TURIZEM

Danes je Španija postala ena vodilnih držav v svetovnem turizmu, v njem pa se je zaposlilo več kot 10% prebivalstva. Največ turizma je na sredozemskih obalah, Balearih in Kanarskih otokih. Glavna turistična sezona je v vročem in suhem poletju, razen na Kanarskih otokih, kjer traja celo leto. Severna in severozahodna obala sta zaradi vlažne klime zanimivi za domače prebivalstvo.

HRANA IN PIJAČA

Španska kuhinja ima veliko različnih regionalnih jedi in specialitet. V španski kuhinji igrajo pomembno vlogo ribe in morski sadeži, zelenjava (npr. krompir), stročnice, oljčno olje in sadje. Španija je bila skozi zgodovino pod vplivom različnih kultur, zato ima veliko tipičnih jedi. Ena takih jedi so tapasi, nekakšna predjed, ki je po navadi na voljo povsod, tudi v lokalih, kjer strežejo le pijačo. Tapasi so lahko hladni ali topli, med njih pa spada množica jedi, od mesa do solat, ocvrta hrana. Postrežejo se v majhnih porcijah, da lahko izberemo več različnih jedi. Najbolj znana španska jed je paella. To je riževa jed z različnim mesom, morskoro hrano, zelenjavo, začimbami. Pogoste so tudi tortilje, jajčna omleta z različnimi sestavinami.

paella

GLAVNO MESTO

- MADRID

Madrid je najvišje glavno mesto v Evropi, saj leži v središču Mesete na višini 655 m in po njem teče reka Manzanares. V 16. stoletju je kralj Filip II odločil, da bo Madrid postal prestolnica Kastiljskega kraljestva. V drugi polovici 20. stoletja je bil zelo pomemben za industrijo in trgovino. Madrid ima veliko umetnostno in arhitektonsko dediščino, na katero je najbolj vplival barok. V 18. stoletju sta bila zgrajena Kraljevski dvor in Prado, kjer se lahko

občuduje eno najslavnejših na svetu. V Madridu je tudi arena za bikoborbe, znamenite ulice in trgi npr. Plaza Mayor, Puerto del sol, Plaza Espana...

v Madridu

muzej Prado

DRUGA GLAVNA MESTA

BARCELONA

Je glavno mesto Katalonije in središče kemične, tekstilne ter predelovalne industrije. Šteje štiri milijone prebivalcev in je prava posebnost med metropolami sveta. Stari del mesta je poln srednjeveške arhitekture, s katero se meša nova arhitektura. Barcelona je namreč eno najhitreje rastočih mest sveta. Je mesto svetovnih razstav. V mestu je pristanišče s Kolumbovim spomenikom, španskim in katalonskim trgom. Simbol mesta je Sagrada Familia, to je tempelj v neogotskem stilu delo Antonia Gaudì. Leta 1992 so v Barceloni gostili olimpijske igre in za ta dogodek so zgradili veliko palač.

Sagrada familia

GIRONA

Mesto, s 96.000 prebivalci, leži na severovzhodnem delu Katalonije. Znamenitost mesta je ogromna katedrala Santa Maria s širokim stopniščem, ki ima 90 stopnic in vodi do glavnega vhoda. Girono so zgradili Rimljani kot trdnjavo. Ozke uličice tega srednjeveškega mesta odražajo preteklost iz časa mavrske okupacije.

mesto Girona

FIGUERES

Figueres je rojstni kraj nadrealističnega Salvadorja Dalija. V kraju je najbolj znan Dalijev muzej, ki stoji na mestu mestnega gledališča, „Teatro Museo Salvador Dalí“. Muzej je en izmed najbolj obiskanih muzejev v Španiji.

ZARAGOZA

Živahno mesto se nahaja ob reki Ebro. Glavne znamenitosti mesta so: katedrala-bazilika del Pilar (največja baročna stavba v Španiji), Plaza de las Catedrales in La Seo del Salvador.

Pilar

Katedrala-bazilika del

TOLEDO

Glavno mesto španske province Toledu leži ob reki Tajo. Glavne znamenitosti mesta so: staro mestno jedro, katedrala Santa Maria, cerkev sv. Tome z mojstrovino El Greco »El Entierro del seonor de Orgaz« (Pogreb grofa Orgaze), sinagoga Santa Maria la Blanca v centru židovske četrti, idr.

ZNAMENITOSTI

Flamenko: je zvrst glasbe in plesa, ki izvira iz Andaluzije. Razvil se je v 18. Stoletju pod vplivom Romov. Flamenko je skupen izraz za petje, igranje kitare in na zadnjem mestu ples, ki je danes njegova najbolj privlačna znana oblika. Je eden najpomembnejših elementov španske kulture.

Festival San Fermin: v Pamploni ga praznujejo od leta 1591 v čast svetniku mesta in regije Navarre San Ferminu. Vsako leto se začne 6. Julija ob 8. uri zjutraj in konča 14. Julija ob polnoči. Festival odpre župan s prižigom tradicionalnega ognjemeta 'chupinazo'. Slavo je v svet ponesel prav tek pred biki, kjer vsakega 7. Julija, nato pa vsak dan do konca festivala, na tisoče ljudi pred biki teče po 825 metrov dolgi progi, speljani po ulicah Pamplone. Tek se konča v mestni areni, kjer bike zvečer pokončajo bikoborci.

Bikoborbe: so zelo kruti španski običaji, saj na vsaki bikoborbi pustijo v areni umirati bika, ki ima v hrbtu zapičene številne sulice. Bika najprej dražijo z rdečo rjuho, nato mu zapikujejo sulice v hrbet, da bi ga še bolj razdražili. Ko je bik popolnoma izmučen in brez moči, mu v znak poraženosti z nožem odrežejo ušesa in moda.

La tomatina: je festival, ki poteka na zadnjo sredo avgusta vsako leto v mestu Buñol v regiji Valencia. V tem času prihajajo ljudje iz celega sveta, da bi se ometavali s paradižnikom. Vsako leto se vrže na ulice več kot sto ton prezrelega paradižnika. La tomatina izvira iz 40. let 20. stoletja, ko so vaški fantje prepire reševali tako, da so se obmetavali s paradižniki in drugo podobno zelenjavo, ki je v Valencii, španski pokrajini, imenovani tudi "rastlinjak Evrope", več kot dovolj.

Plesalka flamenka

BIBLIOGRAFIA

KNJIŽNI VIRI

- Michele Lauro et alt., „Le regioni d'Europa tutti gli stati“, Giunti Gruppo

Editoriale, Firenze leta 2000, strani 10-2

- Sergio Sabbadini et alt., „Geodata, atlante e dati del mondo“, Istituto

Geografico De Agostini, Novara leta 2001, strani 106-115

SPLETNI VIRI

http://www.dijaski.net/gradivo/geo_ref_spanija_02

http://www.dijaski.net/gradivo/geo_ref_spanija_05

<https://sl.wikipedia.org/wiki/%C5%A0panija>

<http://www.nikal.si/index.php?plink=laenderinfo-spanien&alink=spanien&l=3>

POLITIČNA SLIKA ŠPANIJ

